

SAMBAND ÍSLENSKRA SVEITARFÉLAGA

Mennta- og barnamálaráðuneyti
Sölvhólgötu 4
101 Reykjavík

Reykjavík 9. september 2024

2408019SA VRB
Málalýkill: 00.64

Efni: Umsögn um breytingar á grunnskólalögum (námsmat) S-156/2024

Vísað er til tilkynningar í samráðsgátt, dags. 16. ágúst sl., þar sem óskað er eftir umsögnum um breytingar á lögum um grunnskóla (námsmat). Beðist er velvirðingar á að umsögnin berist að liðnum fresti.

Með frumvarpinu eru lagðar til breytingar á lögum um grunnskóla sem miða að því fela ríkinu lagalega ábyrgð á því að leggja grunnskólum til safn matstækja og að skyldubundið samræmt námsmat í íslensku og stærðfræði verði lagt fyrir í 4., 6. og 9. bekk grunnskóla. Gert er ráð fyrir að skyldubundið námsmat verði innleitt og framkvæmt skólaárið 2025-2026.

Afstaða Sambandsins

Sambandið tók þátt í vinnu starfshóps um markmið, hlutverk, framkvæmd og fyrirkomulag samræmdra könnunarprófa sem skilaði skýrslu í árið 2020 en eins og fram kemur í frumvarpinu byggir það m.a. á tillögum þeirra skýrslu. Sambandið er því verið fylgjandi þeirri meginlínu sem lagt er upp með í frumvarpinu þ.e. að Miðstöð menntunar og skólaþjónustu sjái grunnskólum fyrir safni matstækja og annarra tækja til skimana og athugana á einstaklingum og/eða hópum. Þá styður Sambandið einnig þá niðurstöðu að samræmt námsmat verði lagt fyrir í íslensku og stærðfræði í 4., 6. og 9. bekk grunnskóla. Sambandið telur þó ástæðu til að koma eftirfarandi sjónarmiðum á framfæri varðandi efni frumvarpsins:

Tilgangur námsmats - aðgangur að niðurstöðum

Í frumvarpinu er tiltekið að tilgangur skyldubundins samræmds námsmats sé að veita samanburðarhæfar upplýsingar um námsárangur og þar með fá mynd af stöðu einstakra nemenda, grunnskóla, sveitarfélaga og skólakerfisins í heild. Þá segir jafnframt að ráðherra birti reglulega ópersónugreinanlegar upplýsingar um stöðu skólastarfs hér á landi.

Í skýringum með frumvarpinu segir að í samráði um efni frumvarpsins hafi komið skýrt fram að upplýsingar um námsmat eigi að vera aðgengilegar. Því sé talið rétt að koma til móts við þau sjónarmið með því að lögfesta skyldu um reglulega birtingu upplýsinga um stöðu skólastarfs. Í því samhengi bendir

Sambandið á þá umfjöllun sem finna má í skýrslu fyrrgreinds starfshóps og varðar birtingu niðurstaðna námsmats en þar er lögð áhersla á að skilgreint verði með skýrum hætti hver aðgangur að námsmati verði. Þar segir m.a.:

Lagt er til að hver skóli hafi fullan aðgang að eigin niðurstöðum, hvert sveitarfélag hafi fullan aðgang að niðurstöðum sinna skóla og ráðuneyti fái þær niðurstöður sem það telur sig þurfa um skólakerfið í heild. Einnig er lagt til að ekki verði heimilt að birta opinberlega niðurstöður einstakra skóla eða sveitarfélaga né samanburð þeirra á milli. Á þennan hátt verði lögð áhersla á að niðurstöður úr matsferlinum verði eingöngu ætlaðar þeim sem þær gagnast í umbótaskyni.

Í skýrslunni segir jafnframt:

Starfshópurinn telur að samanburður og birting niðurstaðna samræmds námsmats hafi ýmsa ókosti. Hún ýti undir ósanngjarnan samanburð milli skóla og sveitarfélaga enda aðstæður með ýmsum hætti, til dæmis staðsetning skóla, stærð og félagsleg staða nemendahópsins. Menntun án aðgreiningar og samanburður milli skóla í samræmdum prófum án tillits til ofangreindra þátta fer að mati starfshópsins ekki saman.

Þá er bent á það í skýrslunni að víða er óheimilt að nota samræmd próf til samanburðar eða gæðastimplunar skóla og t.d. sé í Danmörku einungis leyfilegt að gefa út landsmeðaltal en sértækari niðurstöður séu einungis afhentar skólum og sveitarstjórnnum til umbóta í námi nemenda, kennslu og skólastarfi en ekki birtar opinberlega.

Með vísan til framangreins leggur Sambandið áherslu á að skoðað verði sérstaklega hvernig staðið verður að birtingu og úrvinnslu niðurstaðna námsmats. Grunnskólar hafa það lögbundna hlutverk að stuðla að alhliða þroska, velferð, farsæld og menntun allra nemenda. Tilgangur námsmats hlýtur því að vera fyrst og fremst sá að geta komið til móts við nemendur þar sem þeir eru staddir og ákvarðanir um birtingu og úrvinnslu gagna verða að taka mið af því.

Stuðningur við skóla við nýtingu námsmats

Í frumvarpinu er tiltekið að Miðstöð menntunar og skólaþjónustu skuli sjá grunnskólum fyrir safni matstækja og annarra tækja til skimana og athugana á einstaklingum eða hópum. Sambandið leggur áherslu á að stofnunin fái svigrúm og umgjörð til að forgangsraða þannig verkefnum að hún styðji við innleiðingu og eftirfylgni námsmats eins og kveðið er á um í lögum miðstöðvarinnar t.d. með útgáfu leiðbeininga eða annarra verkfæra til að auðvelda skólum og sveitarfélögum að vinna með niðurstöður námsmats og þar sem auka líkurnar á því að markmiðum með námsmati verði náð. Er það

einnig í samræmi við tillögur fyrrnefnds starfshóps þar sem lagt er til að áhersla verði á ráðgjöf og leiðsögn í kjölfar mats.

Framkvæmd skyldubundins samræmds námsmats

Samkvæmt frumvarpinu er gert ráð fyrir að skyldubundið samræmt námsmat í íslensku og stærðfræði skuli koma til innleiðingar og framkvæmda í öllum skólum skólaárið 2025-2026. Þá skuli ráðherra skal tryggja skólum fullnægjandi stuðning við innleiðingu og meta þörf fyrir svigrúm og útfærslur á fyrsta ári framkvæmdar.

Sambandið hvetur til þess að vandað verði til verka frekar en að leggja áherslu á hraða. Ef leggja á fyrir skyldubundið samræmt námsmat skólaárið 2025 – 2026 þarf ákvörðun um tímasetningu og framkvæmd að liggja fyrir í mars/apríl 2025 svo hægt sé að gera ráð fyrir matinu við skipulag skólaársins enda eiga próf ekki að stýra skólastarfi heldur styðja við það.

Í frumvarpinu er ekki tiltekið með hvaða hætti fyrirlögn námsmatsins fer fram en mikilvægt er að læra af reynslu fyrri ára og undirbúa fyrirlögn vel þannig að tæknilegir örðugleikar setji fyrirlagningu ekki í uppnám. Þá er einnig mikilvægt að vinna við aðra hluta matsferils stöðvist ekki á meðan enda ekki síður mikilvægir en skyldubundni þátturinn.

Þá þarf jafnframt að hafa í huga að framkvæmdin verði ekki með þeim hætti að hún kalli á aukinn kostnað hjá skólum, t.d. við uppsetningu og innleiðingu á hugbúnaði, án þess að slík framkvæmd sé kostnaðarmetin og þá gert ráð fyrir slíkum kostnaði í innleiðingaráætlun.

Undanþágur frá skyldubundnu samræmdu námsmati

Í frumvarpinu kemur fram skylda skólastjórnenda til að skrá ástæðu þess að veitt er undanþága frá skyldubundnu samræmdu námsmati og þegar sérstaklega stendur á og vegna óviðráðanlegra ytri aðstæðna er ráðherra heimilt að fella niður skyldubundið samræmt námsmat á tilgreindum tíma, þó aldrei lengur en í eitt skólaár í senn. Sambandið telur að betra sé að skýra málsliðina enn frekar þ.e. annars vegar þegar málefnið snýr að undanþágu vegna einstakra nemenda og hins vegar þegar það snýr að sérstökum óviðráðanlegum ytri aðstæðum. Jafnframt að það verði skýrt í reglugerð, sem ráðherra er heimilt að setja, hvernig fyrirkomulag og framkvæmd skuli vera vegna skráningu ástæðna þess að veitt er undanþága vegna einstakra nemenda.

Að lokum

Undanfarin ár og áratugi hafa verið gerðar fjölmargar stefnumarkandi breytingar á skólastarfi á Íslandi, nýjar námskrár litið dagsins ljós, tekin upp stefna um skóla án aðgreiningar, nýtt námsmat verið tekið upp, farsældarlög samþykkt o.s.fv. Íðulega hefur komið fram sú gagnrýni að stuðning við innleiðingu skorti, því verði framkvæmd ómarkviss og háleit markmið nái ekki fram að ganga. Sambandið hvetur því til þess að matsferli fylgi vönduð innleiðingarátætlun og markviss stuðningur svo breytingarnar skili raunverulegum árangri fyrir skólasamfélagið allt.

Virðingarfyllst

SAMBAND ÍSLENSKRA SVEITARFÉLAGA

Valgerður Rún Ben.

Valgerður Rún Benediktsdóttir
yfirlögfræðingur